

มาตรการสร้างอุปสงค์ (แท้และเทียม) เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ

ก้นเศรษฐกิจ

■ ผศ.ดร.สันติ ชัยศรีสวัสดิ์สุข

คณะพัฒนาการเศรษฐกิจ
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (นิด้า)
www.econ.nida.ac.th
santi_nida@yahoo.com

พ ลข้างเคียงที่สำคัญประการหนึ่งที่นำตระหนัก และระมัดระวังในขณะที่กำลังดำเนินมาตรการ กระตุ้นเศรษฐกิจอย่างจัดหนักจัดเต็ม คือ การสร้าง (หรือก่อให้เกิด) “อุปสงค์เทียม” ขึ้นในระบบ เศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมาตรการกระตุ้นการ บริโภคในรูปแบบต่างๆ ได้แก่ มาตรการนำค่าใช้จ่าย จากการจับจ่ายใช้สอยในช่วงเทศกาลและค่าใช้จ่าย การท่องเที่ยวในประเทศไปหักลดหย่อนภาษี โดยหวัง ว่าเมื่อเกิดกิจกรรมการใช้จ่ายมากขึ้น ก็จะทำให้มี ความต้องการสินค้ามากขึ้น ผู้ผลิต (หรือผู้ประกอบการ) มีตลาดมากขึ้นในการขายสินค้าที่ผลิตขึ้น ทำให้ เกิดการจ้างงานมากขึ้น และเศรษฐกิจขยายตัวได้ดี หรือมากขึ้น (มีกิจกรรมทางเศรษฐกิจมากขึ้น) เป็นต้น

การดำเนินมาตรการเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจนั้น ด้านหนึ่งสนับสนุนให้เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจมากขึ้น โดยปกติจะเป็นมาตรการที่เกี่ยวข้องกับการลงทุน ที่จะมีผลต่อการเพิ่มผลิตภาพการผลิตมากกว่ากระตุ้น ด้านการบริโภค เพราะการกระตุ้นด้านการบริโภคมีความเสี่ยงที่จะก่อให้เกิดผลข้างเคียงในทางลบในระยะ ยาวมากกว่า ในทางการเมือง มาตรการกระตุ้นการ บริโภคกลับจะเป็นที่นิยมมากกว่า เพราะมีผลดีต่อ เศรษฐกิจในระยะสั้น แต่อาจ (ส่วนใหญ่) จะมีผลลบ ในระยะยาวที่รุนแรงได้ ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าติดตามว่า ผลของการดำเนินมาตรการนั้นมีความเหมาะสม คุ่มค่าเพียงใด ก่อนการตัดสินใจดำเนินมาตรการใน ลักษณะดังกล่าว หรืออย่างน้อยจะได้ตระหนักว่า ประโยชน์จากการทำให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ในระยะสั้นนั้น ต้องแลกมาด้วยต้นทุนอะไรบ้าง (เช่น การเพิ่มขึ้นของหนี้สาธารณะ การเพิ่มขึ้นของหนี้ครัว เรือน ฯลฯ) เพื่อให้สังคมโดยรวมได้ร่วมกันตัดสินใจ กับการดำเนินมาตรการทางเศรษฐกิจในลักษณะนี้

บทความนี้จะพยายามรวบรวมประเด็นที่เกี่ยวข้อง กับการกระตุ้นเศรษฐกิจ เพื่อทำความเข้าใจให้

ลึกซึ้งถึงผลสืบเนื่อง (Consequences) ที่อาจเกิดขึ้น อันเป็นผลพวงจากการใช้มาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจ เริ่มต้นจากคำถามว่า ทำไมต้องมีมาตรการกระตุ้น เศรษฐกิจ? การที่ระบบเศรษฐกิจหนึ่งจำเป็นต้องใช้ มาตรการกระตุ้น แสดงว่าระบบเศรษฐกิจนั้นกำลัง เผชิญกับสภาวะการณ์ทางเศรษฐกิจที่ไม่เป็นปกติ ทำให้ หน่วยเศรษฐกิจ (ในภาพใหญ่ๆ ได้แก่ บุคคล ภาค ธุรกิจเอกชนหรือนิติบุคคล และภาครัฐ) มีพฤติกรรม ทางเศรษฐกิจที่แตกต่างไป เช่น รั้มีดระวังการใ้ ง่ายเพื่อการบริโภคมากขึ้น ซึ่งทำให้บริโภคน้อยลง หรือขาดความเชื่อมั่นทางเศรษฐกิจ ทำให้ธุรกิจลด การใช้จ่ายและการลงทุนลง ฯลฯ ดังนั้นภาครัฐจึง อยากรู้ว่ามีบทบาทในการ “กระตุ้น” ให้เกิดกิจกรรม ทางเศรษฐกิจมากขึ้น เพื่อไม่ให้เศรษฐกิจซบเซา

ถ้าเหตุผลของการ “กระตุ้น” เป็นอย่างทีกล่าว ข้างต้น มาตรการที่ใช้ก็น่าจะเป็นมาตรการชั่วคราว (หรือเป็นครั้งคราว) และมีผลในระยะสั้นที่สำคัญ คือ ต้องระวังไม่ให้มีผลเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของหน่วย เศรษฐกิจอย่างถาวร (หรือในระยะยาว) ตัวอย่างเช่น การออกมาตรการเพื่อส่งเสริมให้เกิดการบริโภคมาก ขึ้น ก็น่าจะได้ตระหนักด้วยว่าการบริโภคในส่วนที่ไป กระตุ้นให้เกิดขึ้นโดยมาตรการนั้น โดยปกติแล้วผู้ บริโภคไม่ได้ตัดสินใจหรือตั้งใจ (วางแผน) ว่าจะมีการ ใช้จ่ายในส่วนนี้ แต่ที่มีการใช้จ่ายเพราะมีมาตรการ ไปกระตุ้น ซึ่งเท่ากับว่าเป็นการลดการออมของบุคคล หรือครัวเรือนลง และถ้าการกระตุ้นนั้นมีผลเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมการใช้จ่ายในระยะยาว ก็จะทำให้การออม ลดลง เสี่ยงต่อการเป็นหนี้มากขึ้น ระดับหนี้ครัวเรือน โดยเฉลี่ยก็จะสูงขึ้น เมื่อการเพิ่มขึ้นของรายได้ไม่ทัน กับการเปลี่ยนพฤติกรรมการบริโภคที่เพิ่มขึ้น

ประเด็นถัดไปที่น่าจะพิจารณา คือ ลักษณะของ กิจกรรมเศรษฐกิจที่มาตรการกระตุ้นไปทำให้เกิดขึ้น โดยปกติการกระตุ้นเศรษฐกิจมักจะมีวัตถุประสงค์มุ่ง เน้นให้เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ก่อให้เกิดการเพิ่ม ผลิตภาพการผลิต เช่น การกระตุ้นเศรษฐกิจโดยการ ลงทุนโครงสร้างพื้นฐาน ซึ่งจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพ ในระบบเศรษฐกิจ และทำให้ผลิตภาพการผลิตโดย รวมของประเทศสูงขึ้น ดังนั้นมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจ ที่ไม่ได้ก่อให้เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจในลักษณะนี้

จึงมีความสัมพันธ์ที่จะเป็นการทำให้เกิดอุปสงค์เทียม เป็นเพียงการดึงเอาอุปสงค์ (หรือการบริโภค) ในอนาคตมาเป็นอุปสงค์ในปัจจุบัน หรือสร้างอุปสงค์ที่เกินความจำเป็น ในบางกรณีอาจทำให้เกิดการใช้จ่ายเกินตัว และก่อหนี้มากขึ้นโดยไม่จำเป็น โดยเฉพาะในช่วงระยะเวลาที่อัตราดอกเบี้ยอยู่ในระดับต่ำ

นอกจากนี้ ยังน่าจะได้คำนึงถึงด้วยว่ามาตรการกระตุ้นโดยส่วนใหญ่มักจะแทรกแซงการทำงานของกลไกตลาด ทำให้บางอุตสาหกรรมได้รับประโยชน์โดยตรงหรือโดยอ้อมจากมาตรการนั้น ในขณะที่บางอุตสาหกรรมกลับไม่ได้รับประโยชน์ หรือได้รับประโยชน์น้อยมาก ยิ่งถ้าดำเนินมาตรการอย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลาหนึ่ง ก็จะเป็นการส่งสัญญาณว่าอุตสาหกรรมที่ได้รับการสนับสนุนให้ผลตอบแทนดีกว่า มีความเสี่ยงน้อยกว่า เพราะภาครัฐพร้อมที่จะให้การสนับสนุนทำให้เกิดการโยกย้ายปัจจัยเข้ามาสู่อุตสาหกรรมที่ได้รับอานิสงส์จากมาตรการกระตุ้น เกิดเป็นพฤติกรรม การเรียกร้องโหยหามาตรการกระตุ้นเมื่อไหร่ก็ตามที่มีปัญหาเกิดขึ้นกับอุตสาหกรรมนั้น โดยไม่ได้พิจารณาถึงสาเหตุที่แท้จริง และความพยายามในการปรับตัว เมื่อต้องเผชิญกับปัญหาความผันผวนทางเศรษฐกิจ ผลจากการเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิตจากการดำเนิน มาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจย่อมทำให้การจัดสรรทรัพยากรการผลิตขาดประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดการบิดเบือนทางเศรษฐกิจ และมีผลบั่นทอนผลผลิตภาพ การผลิตของประเทศในระยะยาว

ถ้าจะเปรียบเทียบระบบเศรษฐกิจหนึ่งกับร่างกายมนุษย์ มาตรการกระตุ้นเปรียบได้กับขนมหวาน ที่เมื่อร่างกายขาดพลังงานหรือมีความจำเป็นต้องใช้พลังงานมากๆ การได้ทานของหวานก็จะช่วยให้ร่างกายมีพลังงานเพียงพอกับความต้องการใช้ และสามารถทำงานต่อไปได้โดยไม่ขาดตกบกพร่อง แต่ก็ต้องไม่ลืมนึกว่าขนมหวานที่ทานเข้าไปนั้น ถ้าทานใน ปริมาณที่มากเกินไป ต่อเนื่องเป็นเวลานานเกินไป ก็ย่อมก่อให้เกิดความเสียหายต่อร่างกายได้ในระยะ ยาว โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าเป็นร่างกายที่มีสุขภาพไม่ ค่อยจะดี และมีโรคเบาหวานอยู่ด้วย ก็ยิ่งจำเป็นต้อง ระมัดระวังให้มาก และมีการวางแผนที่ชัดเจนในการ ใช้มาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจ ๑๓